

Müharibə acı xatirələrin yaradıcısıdır. Müharibə qara sükutdur. İtənlərin lal sükutu. Müharibə keçmişlə bağlı bütün bağlılıqları qırır. Olanları əlindən alır. Əlaqələri birdəfəlik kəsir. Məhv edir. Hər şey bir günün, bir ayın içində keçmiş olur. Səninki deyilən bir şey qalmır, sənin olmur. Geriyə dönüb baxanda ancaq yoxluq görünür.

8-ci YAZI

(Əvvəli ötən saylarımızda) Biz müharibəyə yox deyirik

Dünya hamıya çatacaq qədr böyükdür. Başqasının yerini tutmağa çalışmaqdan, öz yerin haqqında fikirləş.

Çarli Çaplin

Artıq keçmiş xatirladacaq heç nə olmadığından, doğulduğun yer, böyüdüğün məhlə, oxuduğun məktəb yaddaşında şəkil kimi qalır. Reallıqlar itir. Sən də bu olanlarla birlikdə tarixin arxivinə düşürsən. Boşluğa düşən kimi. Boğulursan. İçin qovrulur. Barıt, yanacaq qoxuları səni nəfəs almağa qoymur.

Müharibə qandı-qadadı. Ölümdü. İtkidi, ağrıdı. İnsan faciəsidir. Dağıntıdır. Ərazilərin işğalıdır. İnsanların yurd-yuvasından, doğmalardan uzaq düşməsidir. Didərginlikdir. Bir daha o yerləri olduğu kimi görməməkdir. Olanları xatirələrə çevirməkdir.

Müharibə ağılsızların düşündüyü ən ağır bələdi. Təbiətin, dünyanın düzəninə insanları tərəfindən dəyişməsidir.

Təbii fəlakətləri başa düşmək, onu hansısa qanunayğunluğa yazmaq olur. İnsanların törətdiyi - torpaq, iddia, qəzəb, mənəm-mənəmlikdən doğan qəsbləri, ölümləri anlamaq olmur. Tarixdə bu qədər torpaqların məcburən mənimsənilməsinin və sonda onun olmamasını görərek yəne o iddiaya düşmək sağalmaması mümkün olmayan xəstəlikdir.

Didərginlik, uşaqları atasız-anasız, atanı-ananı uşaqsız, evləri viran qoyanlara, bunları törədənələrə zaman daha böyük faciə yaşadır. Tarix bunu dəfələrlə sübut edib. İsbatlayıb.

Kaş bütün lüğətlərdən müharibə sözü silinəydi. Müharibə və savaş olmayaydı.

Müharibəni törədənələr üçün müqəddəs, dəyər, ədalət deyilən heç nə yoxdur. Düşüncədə ancaq mənimkidir, mənim olmalıdır, mən belə istəyərim var.

İnsanlara qarşı ən amansız zülm edilirsə, şəhərləri, kəndləri yerlə-yeksan olursa, xəstəxanalar, uşaq, qocalar evləri dağıdılsa, uşaqlar, qocalar öldürülürsə, burda hansı insanlıqdan danışmaq olar. Haqq, ədalət itən yerdə hər şey itir.

Tarazlıq itmiş dünya müvazinətini itirir. Harda çökəcəyi isə hələ bilinmir. Ağıla yox, gücə hesablanan yerdə yaşamaq çətindir. Düzən dəyişir, hər şey təbii halından çıxır.

Biz Qarabağ ağrısını yaşamış xalq, insanlarıq. Bu ağrının nə demək olduğunu canımızda çəkmişik. Və indi də çəkirik. Viran olmuş yurdu-muza hələ də qovuşa bilmirik. Yurdsuzluğun nə olduğunun ağırlığını, iztirabını bilərək bütün hallarda müharibəni pisləyirik.

Müharibə gələndə bütün qanunlar susur. Liken Mark Anney Bəli, müharibə qanunları susdurur.

"Şəhid qardaşlar" kitabı

Müharibənin nə olduğunu anlamaq üçün müharibə etmək lazım deyil. Sonun faciə olacağı onsuz da əvvəldən bellidir.

Müharibə ölümə münasibətin mahiyyətini dəyişir. Adı heyətdə insan ölümü cinayət sayıldığı halda, müharibədə bu qəhrəmanlıqdır.

Müharibə bəd xəbərdi, əzabıdır. Yoxluqlar, boşluqlar yaradan faciədir. Yaradılanların məhvidi. Hamı müharibəni pisləyir. Şəhid məzarlığına baxan da, qara mərmərdən boylanan cavanları gören də. Yurdundan uzaq düşən də, evinə kənardan boylananda, axtardığı evi tapmayan da.

Ümidini bağladığı oğlunun itkin düşdüyünü eşidib on illərlə onun gələcəyi ümidi ilə yaşayan da, şəhid xəbərini eşidən də, ömürlük şikəst olduğunu gören də. Hərəsinin ağrısı bir cürdür.

Xoşbəxtlər fərqli xoşbəxt olsalar da, bədbəxtlər eyni cür bədbəxtlilər, deyirlər.

Sağalmayan elə yaralar var ki, o yaralarla yaşamağa öyrəşirsən.

Nə qədər insanlarımız ağrıya, zülmə dünyadan köçdülər. Ən çox itki verdiyimiz Fərrux dağında şəhidlərimizin qalıqları tapıldı. Gözləri yollarda olan, itkin düşəninin DNT analizinin nəticələrini səbirsizliklə gözləyən nə qədər insanlar var.

Hələ nə qədər Fərruxlar tapılacaq. Nə qədər ağrısını ümidin sevincinə büküb yaşayanlar var.

Vətən müharibəsi adlanan 44 günlük müharibədə Suqovşan, Füzuli, Cəbrayıl, Şuşa və başqa istiqamətlərdə gedən döyüşlərdə nə qədər igid oğullarımızı itirdik. Dünyanı öz döyüşü ilə heyran qoyan, dünya hərbi tarixinə yenilik gətirən, dünyanın hərbi məktəblərində öyrənilən 44 günlük müharibədə döyüşçülərimiz ölümün gözüne dik baxaraq döyüşdülər. Amal və düşüncələrində ancaq qalibiyyət olan, 30 illik meğlubiyətdən sonra Azərbaycan xalqına Qələbə sevinci yaşadan qəhrəmanlarımız bir an belə düşünmədən düşmənin üstünə getdi. Düşmənin uzun illər qurduğu, alınmaz saydıqları istehkamları darmadağın etdilər. Döyüşlərə atəşkəsdə məyus olanda da "qarşıdakı səngərdə gözüm var" deyib sabahı gözlədilər. Düşmənin həmişəki kimi sözüne sadıq olmadığını bildiklərindən növbəti hücumu hazırlayıb istədiklərinə nail oldular. Uğur üstünə uğur, qələbə üstünə qələbə gəldi. Gözlərindəki parlıt düşmən sən-

ərlərini özlərindən əvvəl aşaraq mühüm yerləri müəyyənləşdirdi. Sevinci yerə-göyə sığmayan qəhrəmanlar kəndləri, şəhərləri işğaldan azad edildikcə, bayraq sancacaqları zirvələri hədəf götürürdülər. Hər kəndimizin, şəhərimizin, postun qələbəsi uğurun yaxınlaşdığından xəbər verirdi. İstədiklərinə çatdıqca, yeni arzuya, onları gözləyən torpaqlarımıza doğru can atdılar. İşğaldan azad olunduqca, igidlərimizdək torpaq da sevinirdi. İllərdi yatmış torpaq doğmalarının addım səsinə oyanırdı. Qucaqlanan addımlar torpağın sinəsindəki ağrını çıxarırdı. Qaməti düzəlirdi.

Qarabağ torpağı sevincdən bayraq kimi dalğalanırdı. "İrəli! İrəli!" - deyirdi.

Torpağın "İrəli!" deyən səsinə Şuşadan, Qubadlıdan, Zəngilandan, Ağdamdan, Laçından, Kəlbəcərdən "Gəlin! Gəlin! Gözləyirik!" sədalari səs verirdi.

Bu Vətən çağırışıydı. 30 il həsrətdə olan Vətənin çağırışı. O çağırışa doğru getmək Zəfər yürüşü idi. Ordu, xalq birliyinin Zəfər yürüşü!

Qovuşmaq qədər gözəl nə var dünyada?! O sevinci sözlə ifadə etmək olmur. Rahatlanırsan. Sevinclərin qoşalaşan sədası dağı silkəleyir. Quruşmuş ağacları, torpağı oyadır. Ruhunu oxşayır. Sən də onlara baxıb qürurlanaraq qamətin düzəldib: "Gəldim!" - deyirsən. Məğlub vətəndaş adından qurtulursan. Yüngüləşirsən. Dünyaya təzə gəlmiş kimi olursan.

Qələbə insana əlavə güc, məğrurluq verir. Artıq hamının gözüünə içinə baxa bilirsən.

Şəhidlərin sənəin bərabər dolaşan ruhunun sevincindən ruhun təzələnir. Şəhidlərimizə:

"Siz varsız! Siz bizimləsiz! Mənimləsiz! Bunlar sizin sayınızda oldu, sizsiz biz bunları edə bilməzdik!" - deyirsən. Qisasları alınan, qanları yerdə qalmayan şəhidlərin sevinən ruhlarından onların necə rahatlandıklarını hiss edirsən. Döyüşçü dostunu səndən yaxşı kim tanıya bilər?!

Qarabağımızın azad olunmasında canlarından keçən sizin döyüş dostlarınıza, bizim əziz şəhidlərimizin hər birinə üzümüzü tutaraq deyirik:

"Sən millətin, xalqın rahatlığını qanıyla qazananlardanсан.

"Qanım sənə halal olsun, Vətən!" deyənlərdənsən.

Vətəni canından çox sevinlərdənsən, Şəhidim!

Sən üzündəki nurla, məğrurluğunla Tanrının seçilmişsən.

Sən Qələbə üçün doğul-

musan.

Sinəndə Qələbə üçün gəzdirdiyin Azərbaycan Bayrağı öncə ürək döyüntüləri ilə dalğalandı, sonra yurd havasıyla.

O qüruru yaşamaq nə gözəl!

Sənə bir ömür borcluyuq. Sən bizi məğlub vətəndaş adından xilas etdin.

Sən torpaqlarımızı geri qaytardın.

Sən bizi biz etdin. Var etdin. Yaşatdın.

Sən bizim qürurumuz, şərəfimizsən!

Sən Vətən sərhəddisən!

Sən kimi övladı olan Vətən basılmaz.

Alınan yerlərə bayraq sancanlar da qarşında baş əyir, diz çökür. Hamı kimi.

Bundan böyük səadət olarmı?

Şəhidin milləti olmur. Şəhidin Vətəni olur. Vətənin şəhidi olur.

Xalqın çiyində getmək əbədiyyət qazanmaqdır.

Əbədiyyətin mübarək, ŞƏHİDİM!"

Bu millətin ən dirisi, Şəhidim

Sizin üzünüzdə İlahi bir nur, Sizin üzünüzdə xoş bir təbəssüm.

Demək, siz Allahın seçilmişsiz, Demək, siz Allahın sevimlisiz.

Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!

Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

Sizdən başqa o zirvəyə kim qalxar?!

Sizdən başqa o zirvəni kim alar?!

Ucalığa qalxa-qalxa ucalar?!

Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!

Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

Sevgilərin sevimlisi Vətəndi.

Ona qurban axan qandı, bəddəndi.

Şəhid sonda arzusuna yetəndi.

Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!

Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

Sən övladsan, sən igidsən, sən ərəsən.

Düşmənlərə qan udduran ərənsən.

Sən özündə bizim üçün Vətənsən.

Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!

Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

(ardı var) Rəfail TAĞIZADƏ